

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET

KNJIŽEVNOSTI NARODA BIH I
BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK

ULOGA I ZNAČAJ VANNASTAVNIH
AKTIVNOSTI U OSNOVNOJ ŠKOLI

(NA PRIMJERIMA U OŠ „DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ“ I
OŠ „MUSA ĆAZIM ĆATIĆ“ SARAJEVO)
ZAVRŠNI DIPLOMSKI RAD

MENTOR: PROF.DR. MUHIDIN DŽANKO STUDENTICA: ALMA FERIZ

SARAJEVO, 2020.

UVOD

Pojam *vannastavne aktivnosti* u ovom radu odnosit će se na aktivnosti koje se realiziraju u okviru školske tematike, unutar školskog prostora, te nadzora nastavnika, a koje su izvan redovnog nastavnog procesa, popularno nazvanim sekcijama. U pedagoškoj literaturi pojam *vannastavna aktivnost* poistovjećuje se sa terminima *slobodna aktivnost*, *vanškolska aktivnost*, *vanrazredna aktivnost*. Termin *slobodna aktivnost* imenuje svaku djelatnost koju učenik obavlja mimo nastave, bez obzira na oblik djelatnosti. Termini *vanškolska* i *vanrazredna aktivnost* imenuju rad učenika u sastavu neke učeničke zajednice koja radi na ostvarenju svojih zadataka u slobodnom vremenu. Kako bi se izbjegle eventualne nejasnoće ovih termina na semantičkom planu, napomena u vezi sa definiranjem i shvaćanjem termina *vannastavnih aktivnosti* u ovom radu je bila neophodna.

Nužno je napomenuti da se u školama, pored redovnog nastavnog procesa i sekcija, organizuje i *dopunska nastava*, koju pohađaju učenici koji ne mogu savladati obavezno gradivo na redovnom nastavnom satu, i *dodatna nastava* koju pohađaju učenici napredni u znanju i koji pokazuju izrazito interes za dodatno gradivo pored obaveznog, te se na dodatnoj nastavi pripremaju za takmičenja. Spomenuta dva vida nastave nisu predmet istraživanja ovog rada, te o njima neće biti detaljnijih informacija u nastavku.

Predmet ovog rada će biti fokusiran na sekcije u okviru istraživačkog rada na primjerima dvaju škola, OŠ „Džemaludin Čaušević“ i OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ iz Sarajeva.

Vannastavne aktivnosti su poseban vid nastavnog procesa, veoma bitan za učenike. Putem njih učenici tragaju za novim načinom samopoštovanja i oslobađanja svojih stvaralačkih potencijala. Također, putem *vannastavnih aktivnosti* učenici ispunjavaju svoje vrijeme konstruktivno, kreativno i na taj način oni spriječavaju ona ponašanja, koja nisu prihvatljiva niti u porodici, niti u školi, a ni u društvenoj zajednici.

I
TEORIJSKE OSNOVE

1. POJAM VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

„Vannastavna aktivnost učenika je značajan vid djelatnosti i pretpostavka formiranja svestrano razvijene ličnosti. Zato se i u nastavnim planovima i programima osnovnih i srednjih škola ukazuje na ulogu vannastavnih aktivnosti u ostvarenju ciljeva i zadataka vaspitno-obrazovnog rada.“¹ Ulogu i značaj vannastavnih aktivnosti ne treba formalano shvaćati, jer one duboko zadiru u suštinu vaspitnog rada, njegovu jedinstvenost i usmjerenost na učenike. Učenike treba jednako motivirati za rad u ovim aktivnostima, kao i na redovnoj nastavi, jer kroz ovaj vid aktivnosti učenici se afirmiraju i razvijaju želju za radom i kreativnošću.

1.2. SADRŽAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Sadržaj vannastavnih aktivnosti treba posmatrati dvojako, kao znanje i kao vještinu. Znanje označava sistem naučenih činjenica, kao što su pravila i zakonitosti, a vještinom se izražava sposobnost izvedbe i primjene onoga o čemu imamo neka saznanja. Metodičari ističu da znanje i vještinu treba posmatrati kao jedinstvenu cjelinu.

Kada je u pitanju izbor i raspored sadržaja u vannastavnim aktivnostima, oni zavise od specifičnosti predmeta za koji su vezani, uzrasta učenika, ali i položaja škole u društvu, njezinog okruženja, i, naravno, materijalnih i kadrovskih uslova. Svakako, sadržaj vannastavnih aktivnosti, najvećim dijelom, se definira prema interesima učenika.

Metodika vannastavnih aktivnosti je zastupljena u sistemu ostalih nastavnih metodika, premda ona ima posebne karakteristike. Metodika vannastavnih aktivnosti zauzima posebno mjesto u sistemu metodika jer u sebi sadrži znanost i vještinu, teoriju i praksu, te dotičaj sa više nastavnih predmeta.

Specifičnost vannastavnih aktivnosti ogleda se u činjenici što imaju brojne prednosti u odnosu na učionički prostor i konceptu uobičajenog nastavnog sata. Učenici stiču znanje u okruženju koje više odgovara njihovom razvojnom stepenu, kao i koncept prirodnog i spontanog učenja. Dakle, uključivanje učenika u vannastavne aktivnosti doprinosi njihovom skladnom psihofizičkom razvoju, kao i realizaciji redovnih programskih sadržaja.

¹ Nikola Filipović, *Vannastava aktivnost učenika*, Svjetlost, Sarajevo, 1980., str.:19.

Vannastavne aktivnosti na specifičan način obogaćuju ličnost učenika i otkrivaju njegove dispozicije, te afirmiraju stvaralačke sposobnosti. Vannastavne aktivnosti su samo prividno odvojene od redovne nastave, one ipak čine jedinstvo kojim se izgrađuje mlada ličnost.

1.3. ZADACI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Zadaci vannastavnih aktivnosti mogu se formulirati na sljedeći način:

1. *Podizanje odgojne funkcije škole;*
2. *Povezivanje škole sa društvenim životom;*
3. *Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika;*
4. *Poticanje stvaralaštva učenika;*
5. *Osposobljavanje za đачku samoupravu;*
6. *Odgoj za slobodno vrijeme.*

Podizanje odgojne funkcije škole podrazumijeva doprinos koji škola daje na planu odgoja. U tome se postižu dobri rezultati, ali na odgoj utječu i mnogi drugi faktori, pa se javljaju i ekscesi. Vrlo često se neprihvatljiv oblik ponašanja pripisuje kao propust školi, ne uzimajući u obzir da društveni ambijent također kreira klimu u kojoj odrasta mlada osoba.

Povezivanje škole sa društvenim životom obuhvata osposobljavanje učenika na planu pisanja, računanja i stranih jezika, tj. uči ih znati. Znanje treba poslužiti kao instrument za rješavanje životnih, egzistencijalnih i profesionalnih zadataka. Učenici trebaju usvojiti znanje koje bi im pomoglo da se osposobe kako učiti i samoučiti. *Učiti činiti, učiti živjeti zajedno i učiti biti* su ujedno i glavne postavke UNESCO-ovog Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja u 21. stoljeću.

Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika je zadatak koji fokus stavlja na omogućavanje napretka svakog učenika prema vlastitim dispozicijama, sposobnostima, potrebama i interesima kako bi ostvario lični maksimum u nekom području. Kako bi se omogućilo napredovanje, nastavnik može da primjenjuje i savremenije oblike rada kao što su: individualni, partnerski i grupni. Ovaj zadatak razlikuje tri načela, a to su: diferencijacija, akceleracija i individualizacija. *Diferencijacija* traži utvrđivanje razlika i otkrivanje stanja mogućnosti i potreba svakog učenika u konkretnoj nastavnoj aktivnosti. To znači da učenik u jednoj aktivnosti može biti slab, a u drug izvrsan. *Individualizacija* se javlja poslije diferencijacije i ukazuje na sadržaje, sredstva i metode koje treba primjenjivati u individualnom

radu sa svakim učenikom posebno. *Akceleracija* se također temelji na diferencijaciji. Njome se omogućava ubrzano napredovanje boljih i darovitih učenika.

Poticanje stvaralaštva učenika je zadatak koji je neophodan u savremenom odgoju. S obzirom da svaka škola ima mnogo sekcija iz različitih oblasti, učenici mogu uzeti učešće po slobodnom izboru. U sekcije će se pridružiti i slabiji učenici, jer tu mogu pokazati više inicijative i znanja nego u redovnoj nastavi. Slabiji učenici će na taj način steći samopouzdanje pa je vrlo vjerovatno da će ih to motivirati i za sadržaj u redovnoj nastavi, te doprinijeti boljem uspjehu.

Osposobljavanje za đачku samoupravu podrazumijeva participiranje učenika u sekcijama, a pogotovo kao lideri sekcija. Svaka sekcija ima svoja pravila, način rada, raspodjelu zadataka. S obzirom da učenici učestvuju u pravljenju programa, načinu realizacije, predvođenju aktivnosti itd., sve to predstavlja dobru pripremu za budući profesionalni rad.

Odgoj za slobodno vrijeme obuhvata razvoj kognitivnih, ali i afektivnih i psihomotoričkih sposobnosti. Sve navedene sposobnosti se najpotpunije mogu razvijati u vannastavnim aktivnostima. One svakom učeniku pružaju zadovoljstvo, sreću i radost. One omogućavaju zadovoljenje potreba višeg reda, kao što su: ljubav, moć, zabava, stvaralaštvo, sloboda, autonomija, znanje.

Potrebno je povući razliku u edukativnim procesima između djelovanja nastavnika u redovnoj nastavi i vannastavnim aktivnostima. Nastavnik u vannastavnim aktivnostima pokazuje veću otvorenost za promjene, dok u redovnoj nastavi je nastavnik usmjeren na težište strogo definirano programskim sadržajem. Svakako, postoje razlike između mlađe i starije životne dobi, što utječe na izvođenje vannastavnih aktivnosti. Djeca mlađe životne dobi različito doživljavaju sve ono sa čime se susreću, imaju drugačije pamćenje i stil razmišljanja. Dok je kod mlađe školske dobi podučavanje spontano izazvano neposrednim željama, kod starije dobi je strogo planirano i precizno strukturirano.

Sastavni dio pedagoško-stvaralačkog vođenja je evaluacija. Nju treba shvaćati kao proces. Evaluacija se provodi transparentno, a procjenjuje se: *razvoj stvaralačke ličnosti učenika, edukativni efekti, efekti edukatora, efekti učenika, efekti programa*. Evaluacija se najprije javlja kao cilj, a s obzirom da je proces, pokazuje se i kao rezultat. Cilj je da učenik ostvari individualni maksimum u nekom području za koje ima dispozicije i pokazuje najveći interes.

Svaki nastavnik koji predvodi neku vannastavnu aktivnost se mora osvrnuti na nekoliko pitanja koja će sebi postavljati s vremena na vrijeme, kako bi ustanovio da li istrajava na zadatim ciljevima, te da li ih ostvaruje na pravi način. Neka od tih pitanja su:

1. *U kojoj mjeri kvalitetno planiram vannastavne aktivnosti, imam li jasne ciljeve i primjeren sadržaj?*
2. *Pripremam li navrijeme sav potreban materijal i uslove za nesmetan rad?*
3. *Kakva je moja mikroorganizacija aktivnosti u kontekstu fleksibilnosti, specifičnosti, komunikacije i aktiviranja svih učenika?*
4. *Služim li se raznovrsnim aktivnostima (oblici i metode rada)*
5. *Kako pratim i evidentiram napredovanja učenika?*
6. *Kakav je moj odnos prema učenicima?*
7. *U kojoj mjeri mogu diferencirati, individualizirati i akcelerirati postupke u radu?*
8. *Koje mjere na sebi moram poduzeti da bi moj rad bio još uspješniji?*

1.4. VANNASTAVNE AKTIVNOSTI USMJERENE NA INTERESOVANJA UČENIKA

Interesi učenika su raznovrsni, stoga im treba udovoljiti sadržajima vannastavnih aktivnosti. Neophodno je da nastavnik posjeduje široke stručne organizacijske kompetencije. Nastavnik mora uvezati znanje iz predmeta koji predaje sa vannastavnom aktivnošću. Svakako, nastavnik mora da posjeduje izgrađenu opću kulturu djelovanja, da ima velika očekivanja od sebe, ali i učenika.

Oblasti iz kojih se mogu definirati vannastavne aktivnosti su:

1. *Naučna oblast;*
2. *Kulturno-umjetnička oblast;*
3. *Tehnička oblast;*
4. *Sportska oblast;*
5. *Društvena oblast.*

Naučna oblast nudi dodatna saznanja iz oblasti prirodnih nauka kao što su biologija, matematika i fizika, pa s tim u vezi se i organiziraju sekcije kao što su: *Matematička sekcija, Mladi fizičari, Botanička sekcija* itd.

Uvođenje učenika u raznovrsne i zanimljive oblike kulturno-umjetničkog života podrazumijeva podizanje njihove umjetničke kulture. Svakako, ova oblast omogućava stvaranje uvjeta u kojima učenici mogu naročito da iskažu sposobnost i smisao za kulturno-umjetničko djelovanje. U skolpu ove oblasti, definiraju se sekcije, kao što su: *Literarna sekcija, Dramska sekcija, Recitatorska sekcija, Filmska sekcija, Likovna sekcija, Hor* itd.

Učenici imaju mogućnost sticanja šireg obrazovanja iz tehničke oblasti izvan nastave. Dakle, učenici mogu produbljivati znanje radom u raznovrsnim tehničkim sekcijama, a sigurno, svaka osnovna škola ima tu sekciju naslovljenu kao *Tehnička sekcija*, a njoj srodna i *Sabraćajna sekcija*.

Sportske aktivnosti su sastavni dio školskog života učenika. U svakom školskom kolektivu djeluju brojne sportske sekcije. Sport je način odrastanja i razvijanja psihofizičkih potencijala i sposobnosti, pa se preporučuje da se svaki učenik bavi nekom sportskom aktivnošću. Iz ove oblasti se obično formiraju sekcije: *Odbojkaška sekcija, Košarkaška sekcija, Mali nogomet* itd.

Škola je sastavni dio društvene sredine u kojoj se nalazi. Ona uvijek mora imati u vidu svoju ne samo prosvjetnu nego i kulturnu ulogu. Svoj doprinos zajednici daje kroz formiranje raznih sekcija koje se bave trenutnim društvenim tendencijama ili nastoje prevazići neke poteškoće koje se javljaju u neposrednoj sredini. Sekcije koje se formiraju u ovom kontekstu su: *Mladi istraživači, Civitas...*

1.5. PRIPREMANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI UČENIKA

Vannastavne aktivnosti doprinose izgrađivanju ličnosti učenika dobrovoljnim pristupanjem u neku sekciju. Prilikom neposrednog pripremanja potrebno je voditi računa o raznovrsnim mogućnostima angažiranja učenika u svakoj sekciji. Pripremanje je pokazatelj rezultata koji se očekuju. Bolja priprema znači i bolji rezultat. Pripremanje podrazumijeva:

- Stručno-metodički aspekt;
- Pripremu materijala i provjeru opreme;
- Razmještaj klupa za planirane oblike rada;
- Izrada pisane pripreme.

Priprema vannastavnih aktivnosti, također, podrazumijeva set pitanja kojima nastavnik, predvoditelj vannastavne aktivnosti, propituje svoju spremnost za određeni zadatak. Neka od tih pitanja mogu biti:

1. U kojoj mjeri mi je poznat osnovni cilj vannastavnih aktivnosti?
2. Kojim mjerama ću motivirati učenike za novu aktivnost?
3. Jesam li učenike upozorio / la koji materijal trebaju imati?
4. U kojoj mjeri ću zadržati učeničko zanimanje kako bi se ostvarili predviđeni ciljevi?

1.6 . ORGANIZACIJA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Kompletan odgojno-obrazovni rad na području vannastavnih aktivnosti podrazumijeva učenje aktivnog odmora, društvene razone i razvoja ličnosti. Svi sadržaji trebaju biti zasnovani na odgojnoj, obrazovnoj i kulturnoj dimenziji. U vannastavnim aktivnostima se najbolje zapaža kako funkcioniraju učenici međusobno, ko se s kim druži ili želi da učestvuje u izradi zadataka u manjim ili većim skupinama.

Zadaci koje ispunjava nastavnik, predvoditelj sekcije, u sklopu organizacije vannastavnih aktivnosti su sljedeće:

- Poticati intelektualnu znatiželju;
- Razvijati raznovrsne sposobnosti;
- Poticati individualni način izražavanja u područjima u kojima učenik ima sklonosti;
- Povezivati znanja stečena u redovnoj nastavi sa vannastavnim aktivnostima;
- Izraziti velika očekivanja za sve učenike;
- Doprinijeti svestranom razvoju ličnosti učenika;
- Pratiti želje i interese učenika i tome prilagođavati sadržaje i izvedbe aktivnosti.

Organizacija vannastavnih aktivnosti podrazumijeva djelotvorno održavanje primjerenog nadzora nad kretanjem učenika u prostoriji u kojoj se izvodi aktivnost. Kako ovo nije klasična nastava u strogo tipiziranoj učionici, potrebno je osigurati fleksibilniji pristup, a to znači veću slobodu kretanja i međusobnog komuniciranja, ali bez prevelike buke, meteža i smetnji. Sve treba biti u funkciji sadržaja koji se proučava.²

² DŽ. Ajanović, M. Stevanović, *Metodika vannastavnih aktivnosti učenika*, Pedagoška akademija Zenica, 2004., str.100.

Čin organiziranja vannastavne aktivnosti, također, povlači za sobom niz pitanja kojim nastavnik može procijeniti svoj rad u ovoj oblasti. Najčešća pitanja su:

- 1. Koristim li uspješno različite izvore znanja i materijale za učenje?*
- 2. Jesu li povratne informacije poticajne za sve učenike?*
- 3. U kojoj mjeri svojom organizacijom pomažem ukupnom razvoju želje i interesa svakog učenika?*
- 4. Šta znam o zadacima koje trebam riješiti organiziranjem vannastavnih aktivnosti?*
- 5. Je li mi u dovoljnoj mjeri jasno kako ću doći do povratne informacije o tome kako je uspjela moja organizacija?*
- 6. Koje ću komunikacije primjeniti?*

1.7. METODE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

1.7.1 Metode kojima se nastavnik koristi proučavajući učenike su:

- Promatranje;
- Učenje istraživanjem;
- Učenje u slobodnom vremenu.

1.7.2. Nastavnim metodama treba postići:

- Stvaranje povoljne klime za razgovor;
- Uvažavati stilove učenja i izražavanja;
- Dati unaprijed pitanja učenicima na koja će dati odgovore;
- Davati verbalne i neverbalne znakove;
- Osigurati multimedijske izvore;
- Gosti predavači;
- Igre i aktivnosti;
- Učenici govore iz vlastitog iskustva pri čemu se koriste vizualizacijom i analogijom.

1.8.VREDNOVANJE EFEKATA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Proces vrednovanja efekata vannastavnih aktivnosti je kontinuiran i podrazumijeva praćenje napredovanja učenika i evidentiranje postignutih rezultata, mada procjena učeničkih zalaganja u vannastavnoj aktivnosti nije ista kao klasična procjena znanja.

1.9.VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U SLUŽBI REDOVNOG NASTAVNOG PROCESA

„U mnogim ozbiljnim zemljama vannastavne aktivnosti učenika su ogledalo škole, prva slika prepoznavanja vrednosti i dostignuća škole koja o kvalitetu ustanove govori znatno više nego fotografije černe fasade školske zgrade i beli, uglancani i sterilni školski kabineti.“³

Na tragu predočenog citata, škole bi trebale obezbijediti mnoštvo zanimljivog sadržaja kada su u pitanju sekcije, te na taj način biti „ogledalo društvene zajednice“. Škola bi trebala biti „fabrika snova“, jer djeca i „sanjaju“ onda kada se školuju.

„Bilo bi dobro rad u dramskoj sekciji povezati sa redovnim sadržajima iz nastavnog plana i programa. Tako bi bio postignut značajan rezultat u zaživljavanju drame u školi. Takav slučaj je sa britanskim školskim programima. Dramski prikazi i kratke predstave trebaju pratiti usvajanja novih nastavnih sadržaja iz različitih predmeta što, zasigurno, doprinosi aktivnijem učešću učenika i zapažanju u toku nastavnog sata.“⁴

Na temelju neformalnih razgovora sa nastavnicima koji predvode Dramske sekcije, angažman učenika sa lošijim ocjena, te onih sa neprihvatljivim oblikom ponašanja, rezultira napretkom tih učenika i u učenju, ali i u ponašanju. Kada nastavnik pokaže učeniku da vjeruje u njega, te da mu povjerava zadatak koji je bitan za prezentaciju škole ili školsku priredbu, učenik drugačije percipira tu obavezu nego onu koju dobija u vidu zadatka na redovnoj nastavi.

1.10. POTREBE TALENTOVANIH UČENIKA U VANNASTAVNOJ AKTIVNOSTI

Talentovani učenici imaju izraženije potrebe od onih koje nazivamo prosječnim. Kod nadarenih učenika uočeno je izrazitije manifestiranje potrebe za saznanjem, samostalnošću, originalnošću u pristupu, komunikacijom koja ne ograničava individualnost, vodstvom, preuzimanjem rizika i odgovornosti.

³ Vigor Majić, *Vannastavne aktivnosti su ogledalo škole*, na portalu *Danas*, 2016.

⁴ Edina Murtić, *Drama u školi*, DES doo, Sarajevo, 2010., 112.

Talentovani učenici imaju specifičan odnos prema uspjehu. U slučaju neuspjeha, preispituju uslove u kojima su obavljali određene aktivnosti, pokušavaju realno procjeniti uzroke neuspjeha, otkloniti ih.

Spoljašnja motivacija se zasniva na nagradama, pohvalama, ocjenama, kaznama, prijekorima. Ona je manje prisutna kod talentovanih, dok je unutrašnja motivacija, temeljena na radoznalosti, želji za saznanjem, potrebi za postignućom i afirmacijom. Unutrašnja motivacija je prisutna i podstiče aktivnosti, jača vjeru u sopstvene sanage, razvija samostalnost i uvjerenje da od vlastitog rada zavisi uspjeh pojedinca.

1.11. FUNKCIJA NASTAVNIKA U VANNASTAVNOJ AKTIVNOSTI

U radu sa talentovanim učenicima nastavnik se trudi da upozna svakog pojedinca, njegove vrline i mane, programira aktivnosti, kreira uslove sredine, značajne za njihov razvoj, obogaćuje imaginarnost i razvija sposobnost istraživanja, kreira dobru klimu u kojoj mladi imaju mogućnost da pokažu svoje sposobnosti. Nastavnik ima značajnu ulogu u organiziranju raznih sekcija, smotri, izložbi, takmičenja i drugih oblika u kojima mladi, zavisno od vrste interesovanja, imaju uslove stimulaciju i pomoć za razvoj svojih potencijala. Nastavnik se treba pobrinuti da talentovani učenici biraju adekvatnu srednju školu, buduće zanimanje, da se za njega osposobljavaju i zapošljavaju na radna mjesta koja će im omogućiti dalji profesionalni razvoj i doprinos razvoju određene djelatnosti. Sadržaj nastavnog rada, oblici i metode, sredstva, postupci i forme motivisanja bitan su faktor razvoja nadarenih. Zato se traži da nastavnici sadržaj obrazovanja prilagode vrsti i nivou razvijenosti talenta, metod, oblike i nastavna sredstva stave u funkciju podsticanja samostalnog rada. Nastavnik treba podstaći učenike da njihova motivacija bude unutarinja, iz želje za saznanjem, potrebe za postignućem i afirmacijom.

Značajna uloga i odgovornost nastavnika je u procesu vrednovanja onoga šta je pojedinac ostvario, u donošenju suda o tome kuda bi ga trebalo usmjeriti i koja bi mu vrsta programa bila najpogodnija u daljem školovanju.

II

METODOLOŠKI DIO

2. ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA

- **TEORIJSKI ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA**

Teorijski značaj istraživanja je proučavanje vannastavnih aktivnosti kao faktora koji utječe na svestrano formiranje djece školskog uzrasta, način na koji provode slobodno vrijeme, te utjecaj koncepta vannastavnih aktivnosti na redovni nastavni proces.

- **PRAKTIČNI ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA**

Praktični značaj istraživanja ogleda se u tome što rad nudi pregled odgovora kako nastavnika tako i učenika koji pohađaju sekcije, te ukazuje na važnost osvjetljavanja vannastavnih aktivnosti. Dobro osmišljenje i organizirane, vannastavne aktivnosti utječu na svestran razvoj ličnosti djeteta, te afirmiraju njegov potencijal koji ne dolazi do izražaja u redovnoj nastavi.

- **DRUŠTVENI ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA**

Društveni značaj istraživanja bi se doveo u vezu sa vremenom koje učenici izdvajaju kako bi se posvetili nekoj sekciji, te samim tim, odmakli se od aktivnosti koje su beskorisne, a koje su sve više prisutne u svakodnevnici. Odvajajući vrijeme za vannastavu aktivnost, učenici se odmiču od neprihvatljivog oblika ponašanja, beskorisnog traćenja slobodnog vremena, ali i potencijanih opasnosti.

2.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

U nastavnoj praksi se sve više posvećuje pažnje vannastavnim aktivnostima. Nezamislivo je da se u nekoj školi obavlja nastavni proces, a da nisu predviđene vannastavne aktivnosti.

Predmet ovog istraživanja je ispitati ulogu i značaj vannastavnih aktivnosti, te njihov utjecaj na redovni nastavni proces; koliko su ove aktivnosti zastupljene u dvjema sarajevskim školama, OŠ „Džemaludin Čaušević“ i OŠ „Musa Ćazim Ćatić“; kako učenici posmatraju koncept vannastavnih aktivnosti; kako ih vide i doživljavaju nastavnici /predvoditelji; te da li vannastavne aktivnosti utječu na poboljšanje problematičnog ponašanja kod učenika.

2.2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je ispitati da li vannastavne aktivnosti utječu na redovni nastavni proces u kontekstu boljeg savladavanja obaveznog gradiva; na koji način im učenici pristupaju; kako se nastavnik motivira za kvalitetnu realizaciju ovakve aktivnosti; da li ovim aktivnostima pristupaju učenici koji imaju problema u ponašanju.

2.3. ZADACI ISTRAŽIVANJA

1. Ispitati koliko je učenika uključeno u vannastave aktivnosti
2. Da li je vannastavna aktivnost izazov za nastavnika koji je predvodi
3. Treba li u vannastavne aktivnosti uključivati učenike sa sniženim vladanjem
4. Da li aktivnosti na sekcijama pomažu u svladavanju gradiva na obaveznom predmetu
5. Šta motivira učenike za rad u sekciji.

2.4. INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA

ANKETNI LIST – instrument ankete u kojem su predočena pitanja, a na njih ispitanik odgovara pismenim putem.

- Anketni list za učenike se sastojao od 5 pitanja sa ponuđenim odgovorima i 7 tvrdnji.
- Anketni list za nastavnike se sastojao od 11 pitanja sa ponuđenim odgovorima, 1 tvrdnjom, te 3 pitanja otvorenog tipa.

2.5. UZORAK ISPITANIKA

Uzorak ovog istraživanja činili su učenici od 6 do 9 razreda koji pohađaju neku sekciju/je iz OŠ „Džemaludin Čaušević“ i OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ iz Sarajeva, te njihovi nasavnici / predvoditelji tih sekcija. U istraživanju je ukupno učestvovalo 100 učenika i 21 nastavnik / ca koji predvode vannastavne aktivnosti.

III

ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

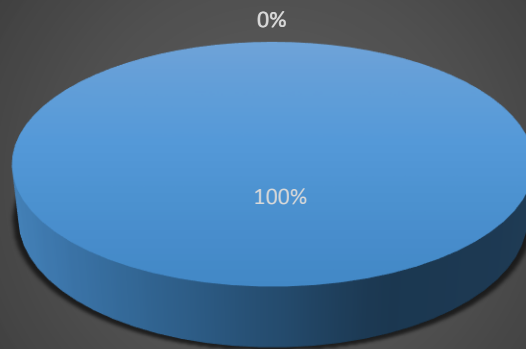
3. VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U OŠ „DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ“ SARAJEVO

U Osnovnoj školi „Džemaludin Čaušević“ u Sarajevu realizira se 8 sekcija: *Geografsko-historijska, Dramska, Sportska sekcija i ples, Tehnička sekcija, Filmska sekcija, Mladi istraživači, Recitatorska, Klub čitalaca*. Ukupan broj učenika koji su uključeni u navedene sekcije je 130.

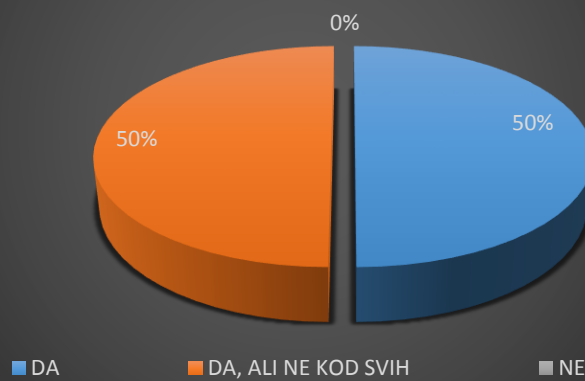
3.1. PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA ZA NASTAVNIKE

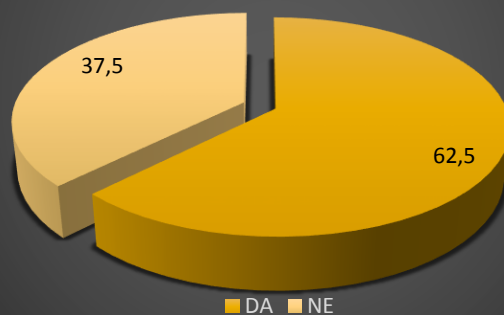
Da li treba u vannastavne aktivnosti uključiti i učenike sa lošim vladanjem?

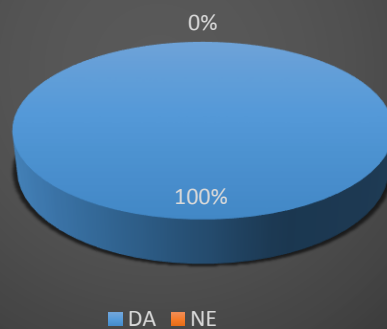
Da li primjećujete kod učenika koji su uključeni u neku vannastavnu aktivnost veću zainteresiranost za redovni nastavni proces?

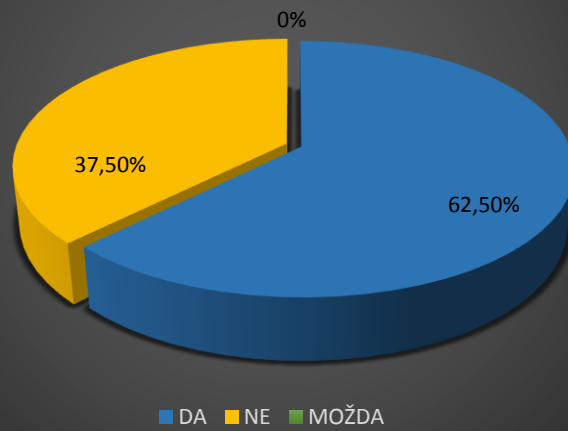
Da li u Vašoj sekciji ima učenika sa lošim vladanjem?

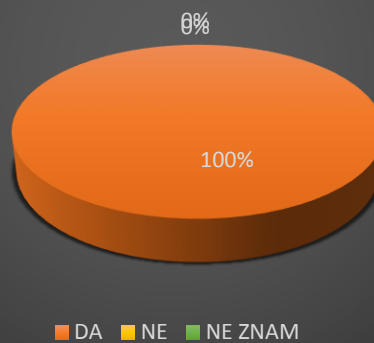
Da li smatrate da vannastavne aktivnosti trebaju biti na raspolaganju, ne samo darovitim učenicima, nego i ostalim?

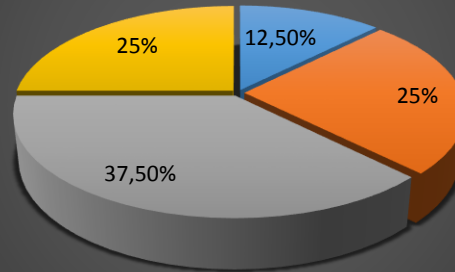
Da li smatrate da škole trebaju da uključe u svoje programe vannastavne aktivnosti koje bi bile obigatorne za sve učenike?

Smatrate li da je moguće učenike sa lošim ocjenama i vladanjem animirati da, preko vannastavnih aktivnosti, poboljšaju ocjene iz obaveznog nastavnog sadržaja?

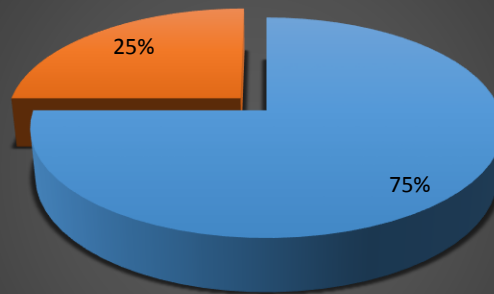

Poredati po važnosti skalom 1-4 preduslove za kvalitetnu vannastavnu aktivnost

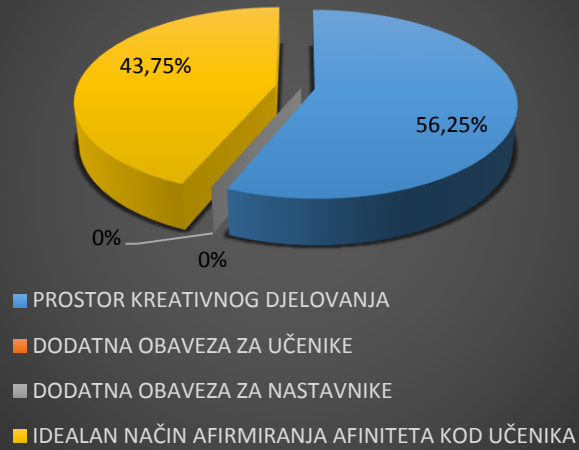
■ PODRŠKA UPRAVE NASTAVNIKU ■ SAMOSTALNOST NASTAVNIKA
■ UKLJUČENOST UČENIKA ■ STRUČNO USAVRŠAVANJE NASTAVNIKA

Da li motivirate učenike za vannastavu aktivnost?

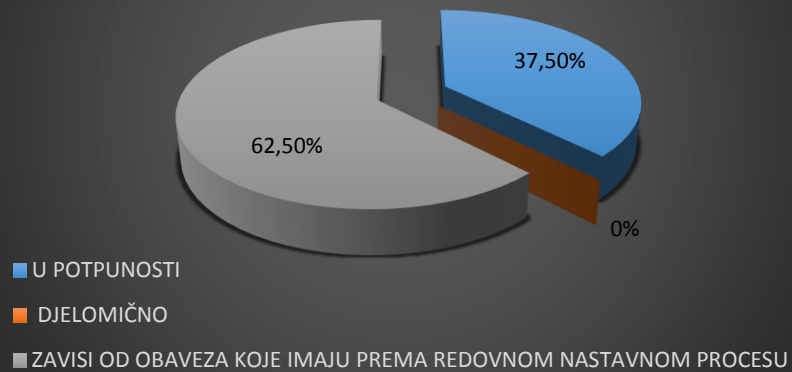

■ REDOVNO MOTIVIRAM UČENIKE
■ NE MOTIVIRAM UČENIKE, JER SMATRAM DA SAMI BIRAJU OBLAST KOJA IH ZANIMA

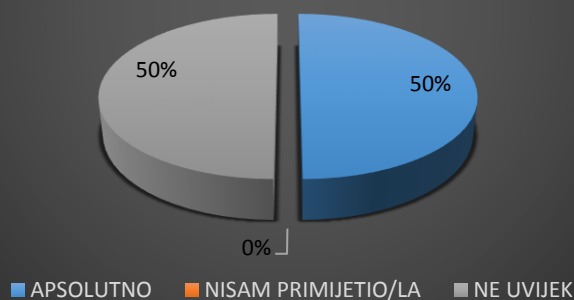
**Koja je Vaša prva asocijacija na sintagmu
vannastavna aktivnost?**

**Na osnovu dosadašnjeg iskustva, koliko su
učenici spremni da odvajaju vrijeme za
vannastavne aktivnosti?**

Kao voditelj/ica sekcije, uočio/la sam da kroz aktivnosti sekcije lakše mogu doprijeti do učenika i zainteresirati ih za sadržaj nego na redovnom nastavnom satu.

Pitanja otvorenog tipa:

1. S pedagoško-didaktičkog stajališta, ja kao nastavnik/ca u sekciji ostvarujem sljedeće ciljeve...
2. Smatrate li da učenici shvataju svrhu vannastavnih aktivnosti?
3. Vannastavna aktinost utječe na učenike i na individualnom nivou. Koje biste Vi, kao koordinator/ica sekcije, naročito istakli?

Nakon anketne obrade ovih pitanja, odgovori koji su se nizali su:

1. (...) *podstičem učenike na čitalačke vještine; organiziram aktivnosti koje podstiču kulturu, društvenu svijest i osjećajnost; podstičem slobodu mišljenja i slobodan pristup informacijama; eksperimentiram u vezi sa metodama koje će poboljšati moje pedagoško djelovanje; nudim učeniku mogućnost da se ostvari kao dio tima i osjeti da je zbog toga važan i jedinstven; utječem na razvoj zdrave ličnosti; podstičem pravilan rast i razvoj - pripadnost timu; razvijam humanost; istražujem; postavljam sebi prioritete, posmatram i bilježim postignuća, poštujem dječije ideje; osiguravam maksimalnu participaciju djece, povremeno radim evaluaciju i prilagođavam način rada.*

2. (...) Učenici uglavnom shvataju svrhu vannastavnih aktivnosti, a to pokazuju redovnim dolaskom na sekciju, pokazuju interes za područje sekcije; u određenim aktivnostima vide ponekad i svoj budući poziv.
3. (...) samostalnost, odgovornost, istraživanje, različite aktivnosti, inovativnost, kreativnost, motorika, bogaćenje rječnika, samostalnost u radu, kreativnost, imaginarnost, odgovornost, jačanje samopouzdanja, razvijanje vještine kritičkog mišljenja, saradnje, dobre komunikacije, razvoj kognitivnih osobina, te psihomotoričkih sposobnosti.

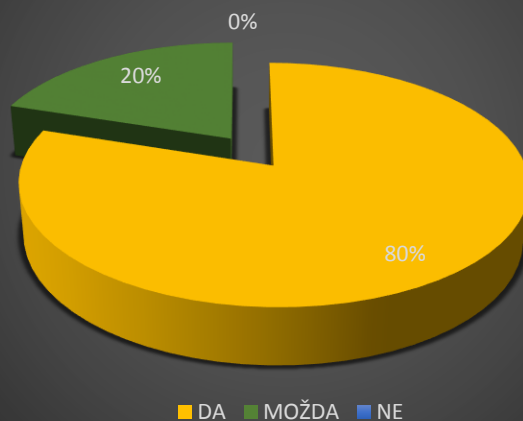
3.2. VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U OŠ „MUSA ĆAZIM ĆATIĆ“ SARAJEVO

U Osnovnoj školi „Musa Ćazim Ćatić“ u Sarajevu realizira se 10 sekcija: *Multimedijalna sekcija, Matematička, Narodne rukotvorine, Folklorna sekcija, Historijska, Mladi Englezi, Saobraćajna sekcija, Dramska sekcija, Lingvistička sekcija, Hor.* Ukupan broj učenika koji su uključeni u navedene sekcije je 118.

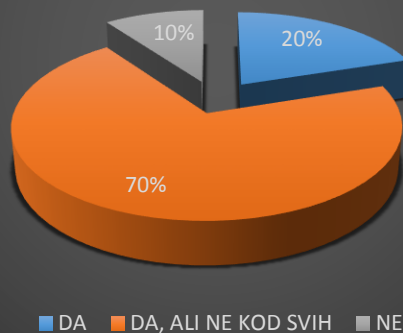
3.3. PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA ZA NASTAVNIKE

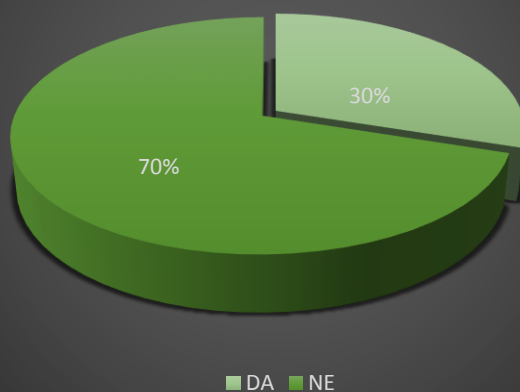
Da li treba u vannastavne aktivnosti uključiti i učenike sa lošim vladanjem?

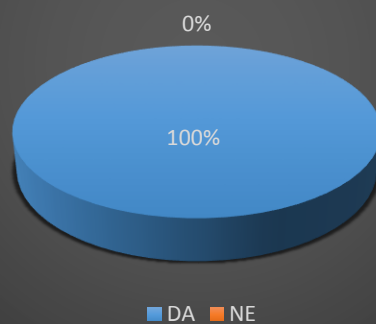
Da li primjećujete kod učenika koji su uključeni u neku vannastavnu aktivnost veću zainteresiranost za redovni nastavni proces?

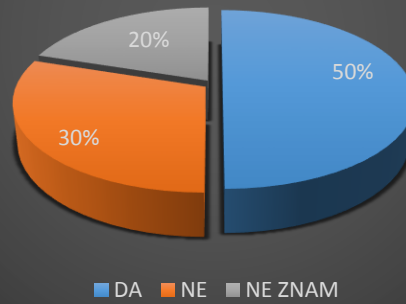
Da li u Vašoj sekciji ima učenika sa lošim vladanjem?

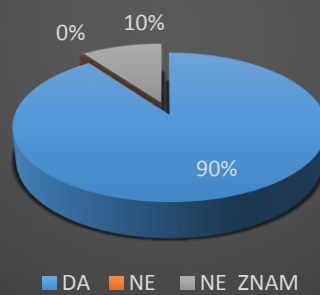
Da li smatrate da vannastavne aktivnosti trebaju biti na raspolaganju, ne samo darovitim učenicima, nego i ostalim?

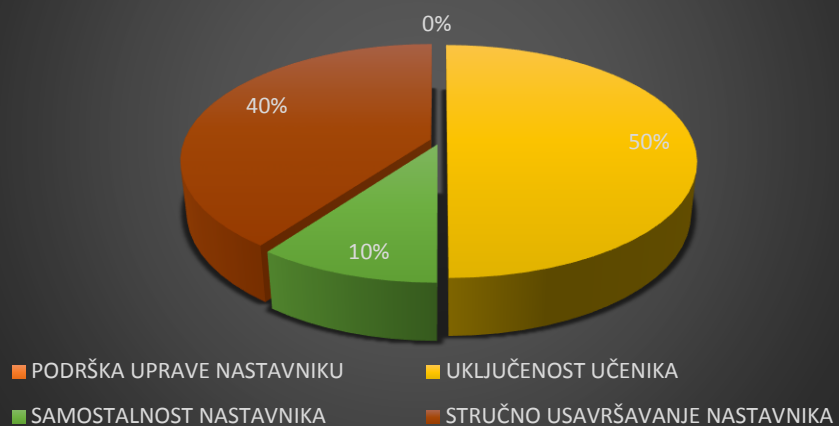
Da li smatrate da škole trebaju da uključe u svoje programe vannastavne aktivnosti koje bi bile obigatorne za sve učenike?

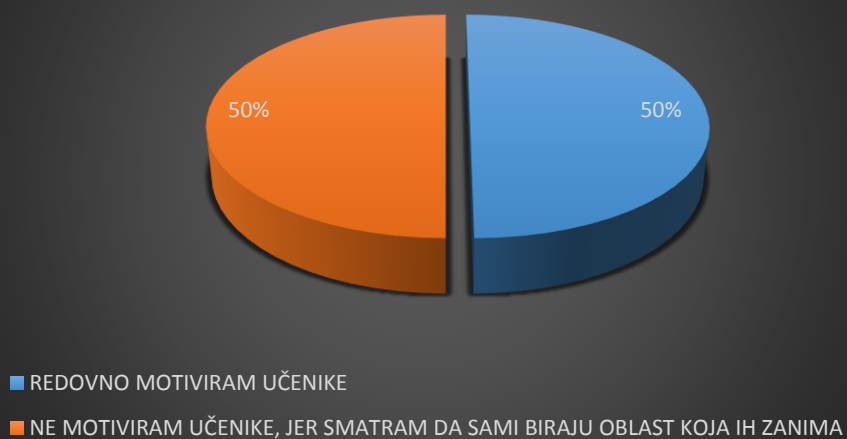
Smatrate li da je moguće učenike sa lošim ocjenama i vladanjem animirati da, preko vannastavnih aktivnosti, poboljšaju ocjene iz obaveznog nastavnog sadržaja?

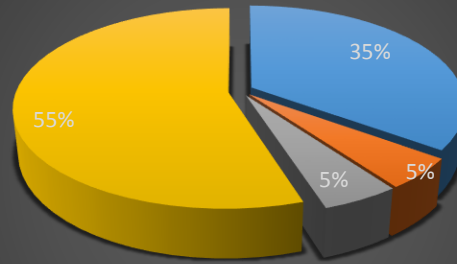
Poredati po važnosti skalom 1-4 preduslove za kvalitetnu vannastavnu aktivnost

Da li motivirate učenike za vannastavu aktivnost?

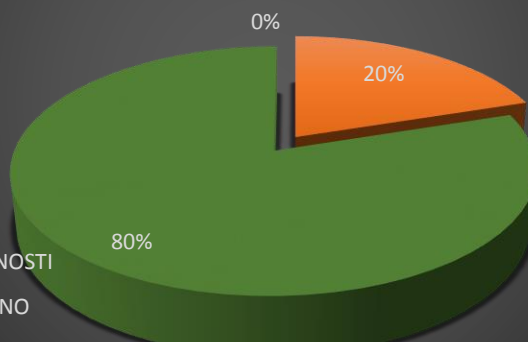

**Koja je Vaša prva asocijacija na sintagmu
vannastavna aktivnost?**

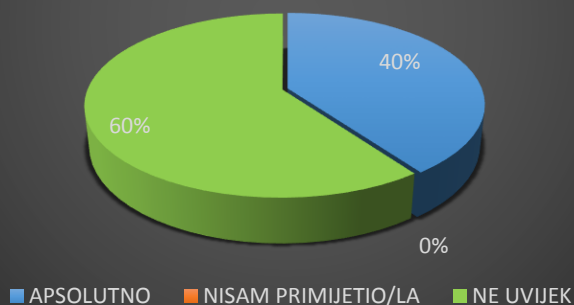
- PROSTOR KREATIVNOG DJELOVANJA
- DODATNA OBAVEZA ZA UČENIKE
- DODATNA OBAVEZA ZA NASTAVNIKE
- IDEALANA NAČIN AFIRMIRANJA AFINITETA KOD UČENIKA

**Na osnovu dosadašnjeg iskustva, koliko su
učenici spremni da odvajaju vrijeme za
vannastavne aktivnosti?**

- U POTPUNOSTI
- DJELOMIČNO
- ZAVISI OD OBAVEZA KOJE IMAJU PREMA REDOVNOM NASTAVNOM PROCESU

Kao voditelj/ica sekcije, uočio/la sam da kroz aktivnosti sekcije lakše mogu doprijeti do učenika i zainteresirati ih za sadržaj nego na redovnom nastavnom satu.

Pitanja otvorenog tipa:

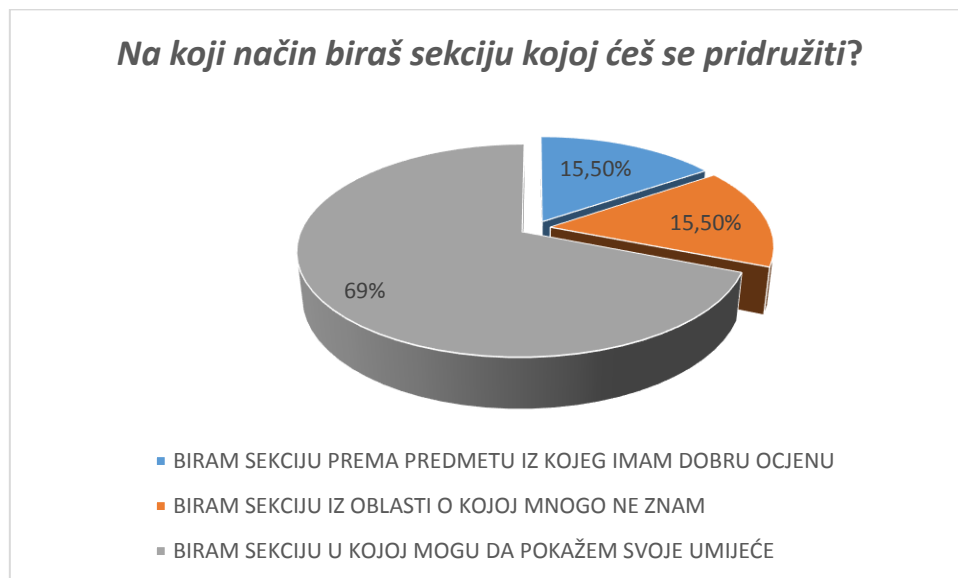
1. S pedagoško-didaktičkog stajališta, ja kao nastavnik/ca u sekciji ostvarujem sljedeće ciljeve...
2. Smatrate li da učenici shvataju svrhu vannastavnih aktivnosti?
3. Vannastavna aktinost utječe na učenike i na individualnom nivou. Koje biste Vi, kao koordinator/ica sekcije, naročito istakli?

Nakon anketne obrade ovih pitanja, odgovori koji su se nizali su:

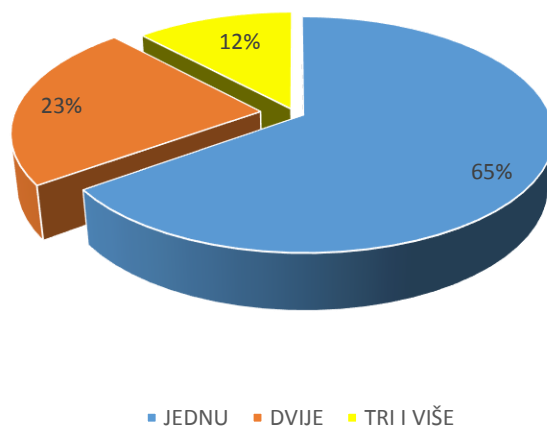
1. (...) ako prepoznam talenat, maksimalno učenika forsiram čak i kroz redovnu nastavu (kontinuirano); osamostaljujem učenike u obavljanju zadataka; razvijam sposobnost koje ne mogu u toku nastave stići; motiviram svoje istraživačke mogućnosti; motiviram učenikove sposobnosti za istraživanjem, analizom.
2. (...) nažalost, učenici ne shvataju uvijek svrhu vannastavnih aktivnosti; da, shvataju je kao prostor u kojem mogu iskazati svoje sposobnosti; uglavnom shvataju; zavisi od uzrasta i zrelosti djeteta; djelimično; smatram da shvataju jer se i opredjeljuju slobodnom voljom; mislim da shvataju, jer pristupaju sekciji gdje mogu da daju svoj najveći doprinos, ondje gdje su najbolji; ne shvataju u potpunosti.

3. (...) afirmacija, svako dijete individualno jača i napreduje; jača logiku, samopouzdanje, razvijanje kreativnosti, timskog rada, potraga za oblastima koje ih zanimaju; veća zainteresiranost za individualni angažman u izboru zadataka za grupni rad; veća motiviranost za predmet za koji se veže sekcija; jačanje samopouzdanja; samokritičnost; uočavanje nekih naizgled nebitnih stvari, povezivanje činjenica.

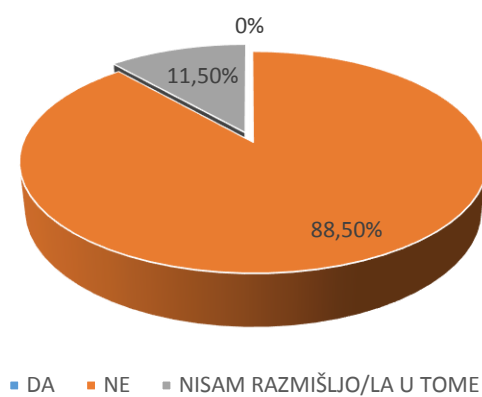
3.4. PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA UČENIKA OŠ „DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ“ SARAJEVO

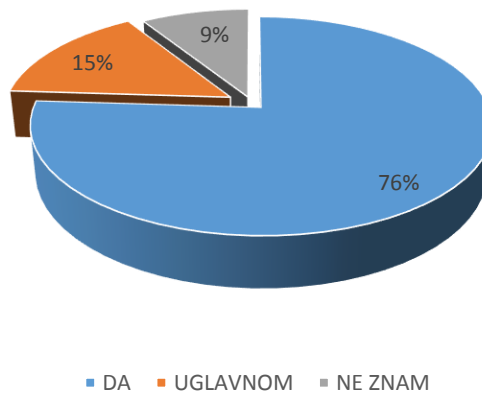
Koliko sekcija pohađáš ove školske godine?

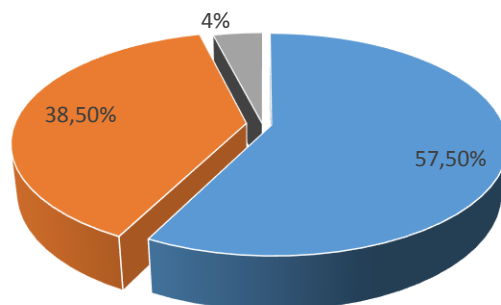
Da li aktivnosti u sekciji ti oduzimaju mnogo vremena?

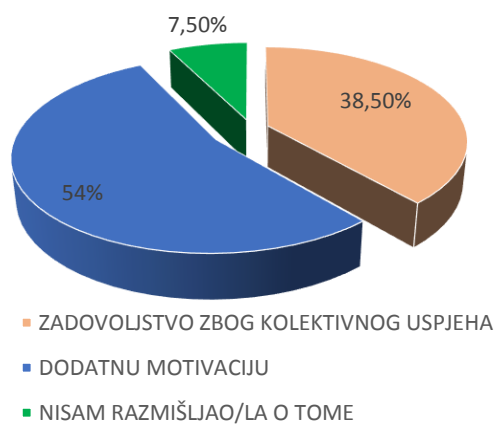
Na sekciju, uglavnom, dolazim motiviran/na za rad i obavljam predviđene zadatke

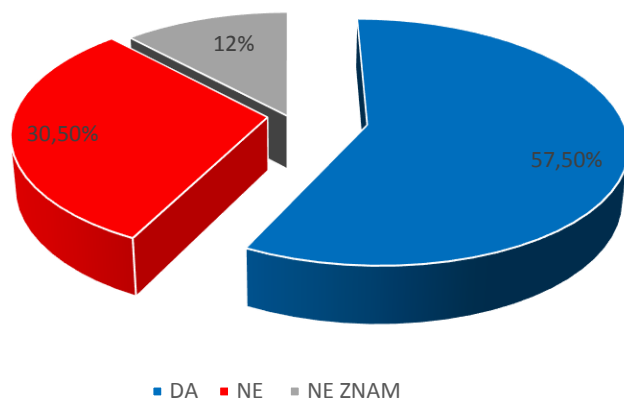
Razlozi zbog kojih odlučujem da se pridružim nekoj sekciji su:

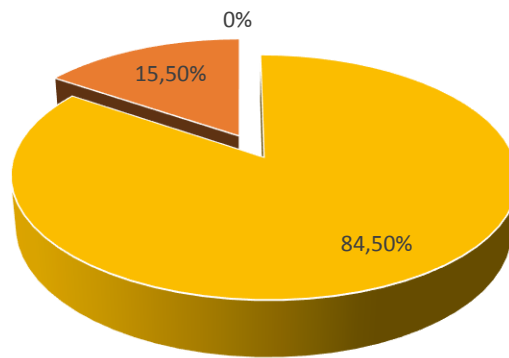
Postignuti rezultati u sekciji u meni razvijaju osjećaj:

Smatraš li da je bolje kada učenici osmišljavaju zadatke za sekciju, a ne nastavnik?

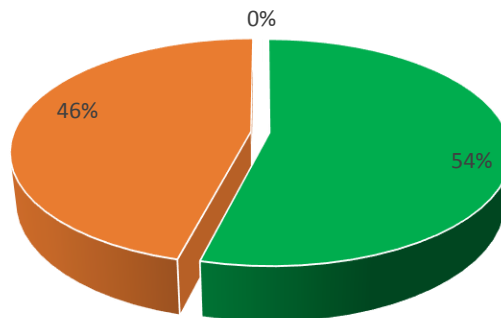

Zajednički rad i obaveze u sekciji omogućavaju mi da bolje upoznam i razumijem svoje vršnjake

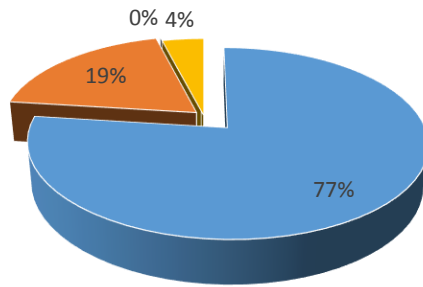
■ APSLUTNO ■ NISAM RAZMIŠLJAO/LA O TOME ■ NE ZNAM

Da li aktivnosti na sekcijama mogu olakšati učeniku gradivo koje uči na redovnim časovima?

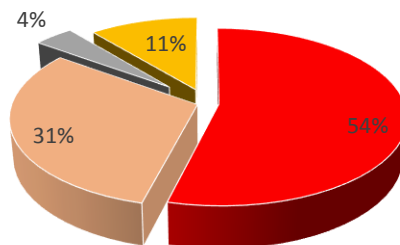
■ DA ■ MOŽDA ■ NE ZNAM

U toku izrade zadatka na sekciji, trudim se da:

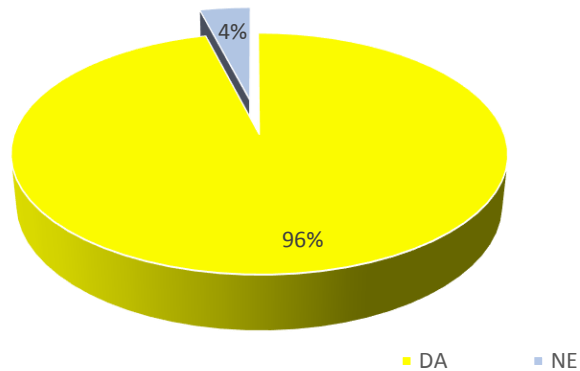
- DAM SVE OD SEBE U IZRADI ZADATAKA
- UVAŽAVAM PRIJEDLOGE I MIŠLJENJA SVIH ČLANOVA SEKCIJE
- ISTIČEM SE KAO VOĐA GRUPE
- DAJEM SOLIDAN DOPRINOS

Motiv za rad u sekciji predstavlja:

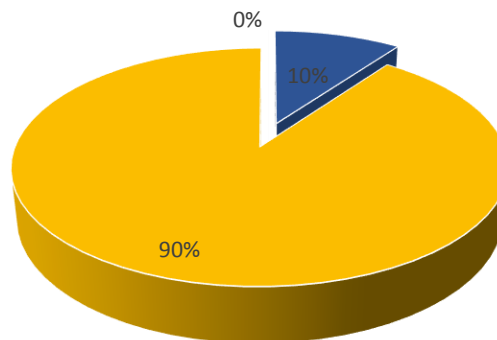
- NASTAVNICA
- ŽELJA DA SE ISTAKNETE KAO NAJBOLJA SEKCIJA U ŠKOLI
- NAGRADA ZA NAJBOLJU SEKCIJU
- NE ZNAM

Škola koju pohađam mi omogućava širok izbor vannastavnih aktivnosti u kojima mogu da izrazim svoju kreativnost, ali i da mnogo naučim.

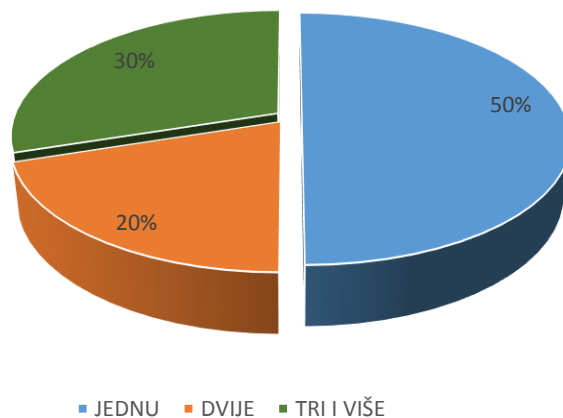
3.5. PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA UČENIKA OŠ „MUSA ĆAZIM ĆATIĆ“ SARAJEVO

Na koji način biraš sekciju kojoj ćeš se pridružiti?

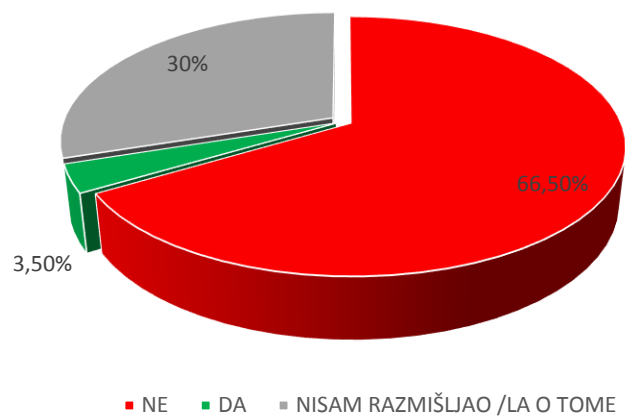

- BIRAM SEKCIJU PREMA PREDMETU IZ KOJEG IMAM DOBRU OCJENU
- BIRAM SEKCIJU KOJA SE TIČE OBLASTI O KOJOJ NEMAM MNOGO SAZNANJA
- BIRAM SEKCIJU U KOJOJ MOGU DA POKAŽEM SVOJE UMIJEĆE

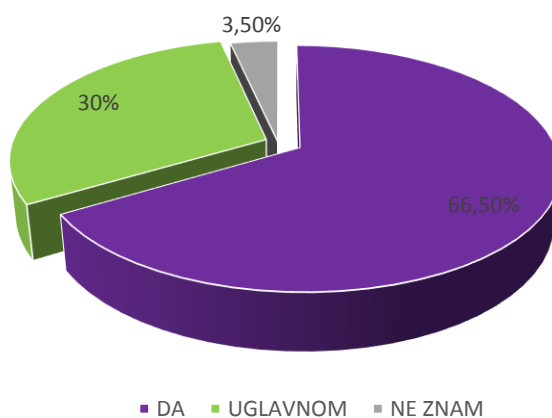
Koliko sekcija pohađáš ove školske godine?

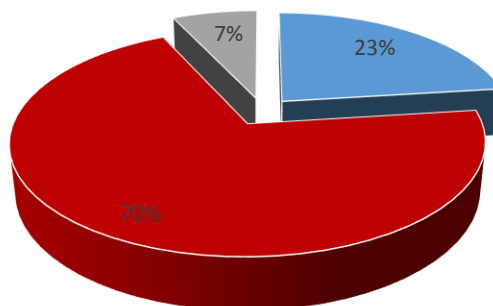
Da li aktivnosti u sekciji ti oduzimaju mnogo vremena?

**Na sekciju, uglavnom, dolazim motiviran/na za rad i
obavljam predviđene zadatke**

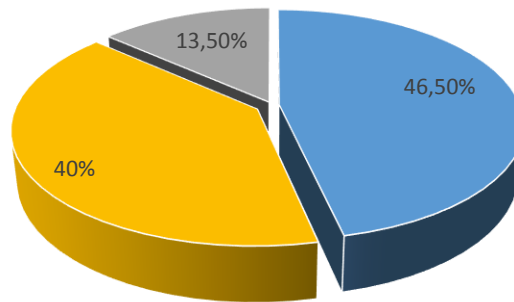

**Razlozi zbog kojih odlučujem da se pridružim nekoj
sekciji su:**

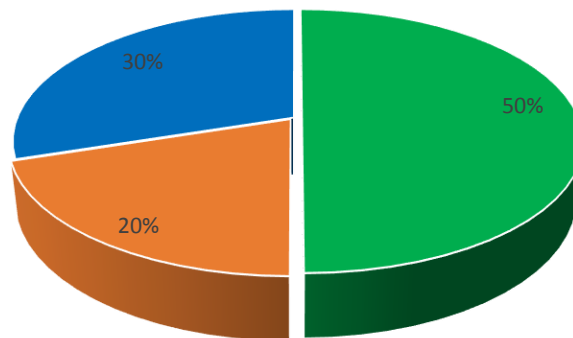
- DRUŽENJE I OSJEĆAJ PRIPADNOSTI NEKOJ GRUPI
- ŽELJA DA POKAŽEM KREATIVNOST, ZALAGANJE I INTERES
- ZATO ŠTO TU SEKCIJU POHAĐA VEĆINA MOJIH DRUGARA

Postignuti rezultati u sekciji u meni razvijaju osjećaj:

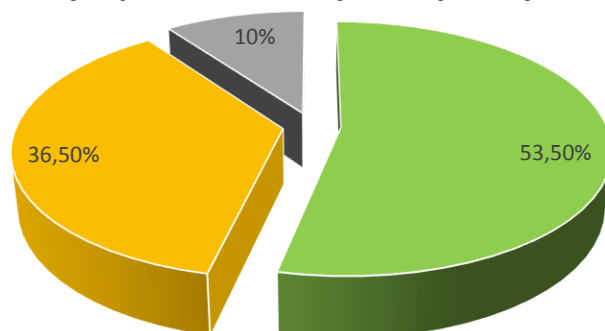
- ZADOVOLJSTVO ZBOG KOLEKTIVNOG USPJEHA
- DODATNU MOTIVACIJU
- NISAM RAZMIŠLJAO/LA O TOME

Smatraš li da je bolje kada učenici osmišljavaju zadatke za sekciju, a ne nastavnik?

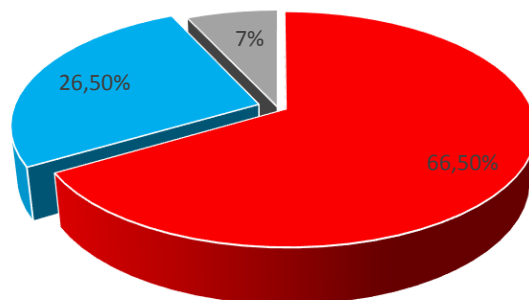
- DA
- NE
- NE ZNAM

Zajednički rad i obaveze u sekciji omogućavaju mi da bolje upoznam i razumijem svoje vršnjake

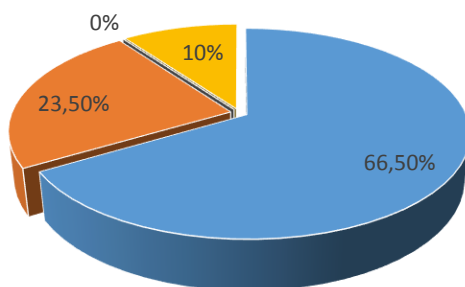
■ APSOLOTNO ■ NISAM RAZMIŠLJAO/LA O TOME ■ NE ZNAM

Da li aktivnosti na sekcijama mogu olakšati učeniku gradivo koje uči na redovnim časovima?

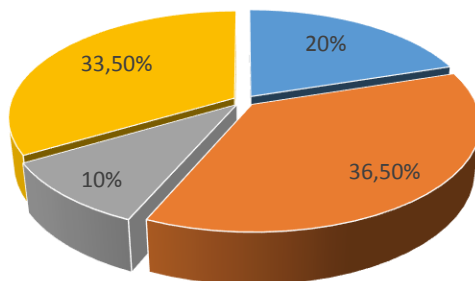
■ DA ■ MOŽDA ■ NE ZNAM

U toku izrade zadatka na sekciji, trudim se da:

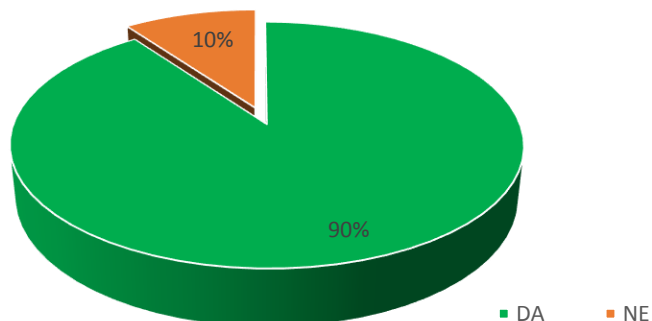
- DAM SVE OD SEBE U IZRADI ZADATAKA
- UVAŽAVAM PRIJEDLOGE I MIŠLJENJE SVIH ČLANOVA SEKCIJE
- ISTIČEM SE KAO VOĐA GRUPE
- DAJEM SOLIDAN DOPRINOS

Motiv za rad u sekciji predstavlja:

- NASTAVNICA
- ŽELJA DA SE ISTAKNETE KAO NAJBOLJA SEKCIJA U ŠKOLI
- NAGRADA ZA NAJBOLJU SEKCIJU
- NE ZNAM

Škola koju pohađam mi omogućava širok izbor vannastavnih aktivnosti u kojima mogu da izrazim svoju kreativnost, ali i da mnogo naučim.

3.6. PREGLEDA ODGOVORA NASTAVNIKA

Na osnovu obrađenih ankete za nastavnike, na pitanje da li nastavnici vannastavne aktivnosti doživljavaju kao izazov, u OŠ „Džemaludin Čaušević“ 50% ispitanika je dalo potvrđan odgovor. U OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ postotak je veći, 90% ispitanika je dalo potvrđan odgovor. Dakle, u većini slučajeva, nastavnici ne doživljavaju sekcije kao teret, već kao izazov.

Kako bi se rasvijetlila funkcija i uloga vannastavnih aktivnosti u kontekstu učenika sa lošim vladanjem i njihovim učešćem u njima, nastavnici iz obje škole smatraju da se takvi učenici, definitivno, trebaju uključiti u neki vid aktivnosti. Nastavnici u OŠ „Džemaludin Čaušević“ 100% su potvrdno odgovorili, a nastavnici OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 80% potvrdno.

Koliko vannastavne aktivnosti utječu na redovni nastavni proces u smislu da pospješuju i aktiviraju učenike, nastavnici su se izjasnili da uglavnom pospješuju, mada ne kod svih, OŠ „Džemaludin Čaušević“ 50%, a OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 70%.

Na temelju dosadašnjeg iskustva u radu sekcija, 100% su se izjasnili nastavnici obje škole da bi svi učenici trebali da imaju pristup vannastavnim aktivnostima, a ne samo oni nadareni.

S obzirom da sadržaj sekcije može afirmirati učenike i njihove sposobnosti kanalisati u pravom smjeru, nastavnici su dobili priliku da se izjasne da li bi sekcije trebale biti obavezne za sve učenike. Potvrđan odgovor u OŠ „Džemaludin Čaušević“ dalo je 62% nastavnika, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 50%.

Da li učenici sa lošim ocjenama, kroz aktivno učešće na sekcijama, mogu poboljšati ocjenu na redovnom predmetu, nastavnici su u 100% obliku potvrdno odgovorili u OŠ „Džamaludin Čaušević“, a u 90% potvrdno u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“. Dakle, doprinos sekcija je jako bitan u redovnom nastavnom procesu.

Kako bi sekcija funkcionirala, šta je naročito neophodno po mišljenju nastavnika? U OŠ „Džamaludin Čaušević“ smatraju da je neophodna podrška uprave škole nastavniku, dok u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ je uključenost učenika u sekciju.

Motivacija je ključan faktor u radu sa djecom školskog uzrasta. Da li nastavnici motiviraju učenike za uključivanje i rad u sekciji. U OŠ „Džamaludin Čaušević“ 75% nastavnika je odgovorilo da motivira učenike, dok u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 50% potvrdnih odgovora.

Kakvu vrstu asocijacije izaziva kod nastavnika spomen vanastavnih aktivnosti? Većinski odgovor u OŠ „Džamaludin Čaušević“ je bio *prostor kreativnog djelovanja*, dok je u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ odgovor bio *način afirmiranja afiniteta učenika*.

U današnje vrijeme, učenici ne pristupaju olahko sekcijama, što je bio slučaj prije deset i više godina. Razlozi su mnogobrojni, a prednjači onaj koji se tiče slobodnog vremena predviđenog za učenje. Dakle, učenici pažljivo biraju u kojoj sekciji će uzeti učešće, te da li ona zahtijeva mnogo vremena. S tim u vezi, s pravom se pitamo koliko su učenici spremni da izdvoje vrijeme za pohađanje sekcije. Odgovori nastavnika iz obje škole većinom su bili *kako to zavisi od obaveza koje učenici imaju prema redovnom nastavnom procesu*, OŠ „Džamaludin Čaušević“ 62%, a OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 80%.

Nastavnici su imali priliku i ponuditi odgovor u vezi sa činom dopiranja do učenika preko sekcije, te da li je moguća zainteresirati na taj način učenika za redovni nastavni proces. U OŠ „Džamaludin Čaušević“ je 50% nastavnika odgovorilo kako apsolutno u tome uspijeva, a 50% da je to izvodivo, ali ne uvijek. U OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ nastavnici su se većinom opredijelili za ovu drugu opciju, moguće je, ali ne uvijek, 60%.

3.7.PREGLED ODGOVORA UČENIKA

Sekcija u kojoj učenici mogu da pokažu svoje umijeće je presudan faktor u odabiru sekcija smatra 69% anketiranih učenika OŠ „Džemaludin Čaušević“, a 90% anketiranih učenika OŠ „Musa Ćazim Ćatić“. Dakle, učenici hrle ka prilici da pokažu svoje umijeće i talenat.

S obzirom da učenici pažljivo biraju koliko vremena će odvojiti za sekcije, većina učenika se izjasnila da pohađa samo jednu sekciju u toku školske godine. Rezultati u OŠ „Džemaludin Čaušević“ to potvrđuju u vidu 65%, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ u vidu 50% anketiranih učenika.

Pošto ne biraju mnogo sekcija, potpuno očekivan odgovor je da im sekcije ne oduzimaju mnogo vremena, OŠ „Džemaludin Čaušević“ 88,5%, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 66,5%.

Motivacija je ključan faktor u sekciji. Da li učenici dolaze motivirani za rad u sekciji, većinom su odgovorili potvrdno, u OŠ „Džemaludin Čaušević“ 76%, au OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 66,5%.

Koji je razlog zbog kojeg učenici pristupaju sekciji, u OŠ „Džemaludin Čaušević“ je preovladao odgovor *druženje i osjećaj pripadnosti grupi* 57,5%, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ *želja da pokažem kreativnost, zalaganje i interes* 46,5%. Dakle, socijalizacija i prostor za dokazivanje su elementi koje trebaju da zadovolje učenici upravo na sekciji.

S obzirom da svojevolumno pristupaju sekcijama, šta u konačnici učenici osjećaju nakon postignutih rezultata. Učenici u OŠ „Džemaludin Čaušević“ su u većini istakli *dodatnu motivaciju za rad*, 54%, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ *zadovoljstvo zbog kolektivnog uspjeha*, 46,5%. Možemo zaključiti da pozitivni ishodi sekcije afirmativno djeluju na učenike, kako na ličnom, tako i na kolektivnom planu. U svakom slučaju, utječu na međuvršnjačko osnaživanje.

Aktivnosti koje se provode unutar sekcije obično okvirno osmišljavaju nastavnici koji je predvode. Međutim, ukoliko učenici preuzmu tu funkciju, te kreiraju aktivnosti po svom viđenju, da li bi rezultati bili bolji. Također, potvrđan odgovor je većinski uočen u obje škole, u OŠ „Džemaludin Čaušević“ 57,5%, u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 50%.

Da sekcija i aktivnosti unutar nje utječu na međuvršnjačko jačanje komunikacije, te razumijevanje i empatiju, potvrdilo nam je pitanje na koje su učenici iz OŠ „Džemaludin

Čaušević“ opcijom *apsolutno* potvrdno odgovorili u 84, 5%, a učenici iz OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ također većinski 53, 5%.

Sekcija daje konstruktivnu refleksiju na redovni nastavni proces, a to su potvrdili rezultati u obje škole. Naime, učenici su potvrdno odgovorili da im rad u sekciji olakšava pristup na redovnoj nastavi. U OŠ „Džamaludin Čaušević“ to su potvrdili rezultatom 54%, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 66,5%.

Na osnovu ankete, učenici su se većinski izjasnili da daju sve od sebe u aktivnostima koje nalaže sekcija, OŠ „Džamaludin Čaušević“ 77%, a OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 66,5%.

Nastavnik kao motivirajući faktor je ključan, kako u redovnom procesu, tako i u vannastavnim aktivnostima, a to potvrđuju odgovori učenika iz OŠ „Džamaludin Čaušević“ 54%. U OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ je većinski preovladao odgovor kako je motiv za sekciju želja da se sekcija istakne kao najbolja u školi,

Škole u kojima je provedeno istraživanje, OŠ „Džamaludin Čaušević“ i OŠ „Musa Ćazim Ćatić“, nude mnoštvo sekcija čija koncepcija zadovoljava potrebe učenika ovih škola. Ovu tvrdnju potvrđuju rezultati, u OŠ „Džamaludin Čaušević“ 96% učenika potvrdno odgovorilo, a u OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 90%.

ZAKLJUČAK

Vannastavne aktivnosti koje se realizuju u školama, imaju važno mjesto u odgoju i obrazovanju djece. Njihova uloga je da svakom djetetu pruže priliku da otkriju i razviju svoja interesovanja, saraduju sa drugima na različitim aktivnostima i projektima i steknu nova znanja i vještine. Vannastavne aktivnosti potiču kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djece i pozitivno utječu na njihova postignuća u nastavnom procesu.

U osnovnoj školi postoje razne aktivnosti koje pružaju mogućnost za svestranije ispoljavanje nadarenosti i talenta učenika. Za to su naročito pogodni maternji jezik i književnost, likovno i muzičko vaspitanje, matematika i prirodne nauke, tjelesno vaspitanje itd. Naravno, svi nastavni predmeti i aktivnosti u nastavi, ako su primjereni uzrastu, izazovni, te kod njih podstiču interesovanje, omogućavaju iskazivanje kritičkog mišljenja, doprinose razvoju i ispoljavanju talenta.

Značaj vannastavnih aktivnosti ne svodi se samo na puko reflektiranje rezultata zalaganja učenika na sekciji, a onda i na redovni nastavni proces. Ovaj značaj je dalekosežniji. Naime, vannastavne aktivnosti razvijaju cjeloživotne sposobnosti u vezi sa osjećajem pripadnosti grupi; sposobnosti prezentiranja vlastitih kvaliteta, ali i kvaliteta grupe; daju i razvijaju osjećaj samopouzdanja, a, svakako, razvijaju i osjećaj empatije.

Na temelju vlastitog iskustva, ali i razgovora sa nastavnicima u školama u kojima je provedeno istraživanje, pobrojane osobine učenici, nakon što ih steknu, kontinuirano razvijaju, te podstiču mlađe članove u grupi da čine isto. Aktivnosti koje uključuju visok stepen odgovornosti djeluju na učenike na način da ih povezuju, te nadopunjuju njihove sposobnosti.

Još jedan od značaja vannastavnih aktivnosti jeste i utjecaj na buduću profesionalnu orijentaciju učenika. Naime, mnogi uspješni sportisti, glumci, naučnici, nerijetko ističu kako su njihove sposobnosti prepoznali najprije njihovi nastavnici još u školskoj dobi. Dakle, velika je odgovornost i na nastavniku, znajući da svojim načinom rada, pa čak i na sekciji, može utjecati na buduću profesionalnu razvoj svoga učenika.

Na temelju rezultata provedenog istraživanja u spomenutim školama, sekcijama se uveliko pridružuju učenici sa sniženim vladanjem. To je ohrabrujući podatak, jer nastavniku nudi mogućnost da dopre do učenika i pokuša da ga približi prihvatljivim oblicima ponašanja.

Vannastavne aktivnosti trebaju pružiti priliku takvim učenicima da preporode vlastito ponašanje, da revitaliziraju svijest o školi i obavezama, a sve to uz nadzor nastavnika, te da se „približe“ školskim obavezama kroz aktivnosti u sekciji.

Koristi od vannastavnih aktivnosti su mnogobrojne za djecu, za nastavnike, za školu, roditelje i zajednicu. Između ostalog, vannastavne aktivnosti omogućavaju prepoznavanje sklonosti i interesovanja djeteta, mnogo prije nego u redovom nastavnom procesu. Mogućnost izbora predstavlja korak ka slobodi izražavanja u skladu s mogućnostima i afinitetima. Da li će to biti gluma, ples, otkrivanje pojedinosti o prirodi, istraživanja i naučni eksperimenti, sport ili poezija, manje je važno. Važnije je da učenici proširuju svoje vidike, istovremeno bogateći svoj socijalni i emocionalni svijet.

Sadržaji vannastavnih aktivnosti trebaju biti prilagođeni tako da se njihovim ostvarivanjem može doći do toga cilja. Uključujući se u vannastavne aktivnosti, učenici odlučuju jedan dio svog slobodnog vremena provesti u školi, što škola treba prepoznati kao mogućnost dodatnoga odgojnog djelovanja.

Obvezni dio školskoga programa strogo je definisan, a vannastavne aktivnosti čine onaj slobodniji i fleksibilniji dio, odnosno prostor slobodnoga odabira učenika. Ocjena za učenika predstavlja stres, a vannastavne aktivnosti neobavezan su prostor u kojemu ocjena nema. Slobodno je vrijeme prostor slobode u kojem učenik sam bira hoće li to vrijeme iskoristiti za napredovanje. Hoće li učenik to i učiniti zavisi od toga je li na njega bio usmjeren odgojni utjecaj u kritičnom razdoblju odrastanja. Tu škola ima veliku ulogu jer ima priliku, mogućnost i zadaću odgojno utjecati u svim dijelovima, pa tako i u dijelu odgoja za slobodno vrijeme.

LITERATURA

Naučni radovi:

1. Dragutin Rosandić, Šicel, Mirosla, *Pristup nastavi književnosti*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1970.
2. Dževdeta Ajanović, Marko Stevanović, *Metodika vannastavnih aktivnosti učenika*, Pedagoška akademija Zenica, 2004.
3. Edina Murtić, *Drama u školi*, DES doo, Sarajevo, 2010.
4. Nedeljka Gajanović, Petar Mandić, *Psihologija u službi učenja i nastave*, Grafokomerc, Lukavac, 1991.
5. Nikola Filipović, *Vannastava aktivnost učenika*, Svjetlost, Sarajevo, 1980.
6. Svestislav Ivanović, *Pedagoška funkcija vannastavnih aktivnosti učenika*, Prosvjetni pregled, Beograd, 1976.
7. Zvezdana Ladika, *Dijete i scenska umjetnost*, Školska knjiga, Zagreb, 1970.

Magistarski radovi:

1. Ajlana Cero, *Vannastavna aktivnost kao faktor sprječavanja maloljetničke delikvencije*, magistarski rad, 2010.
2. Ismeta Šertović, *Uloga vannastavnih aktivnosti u odabiru srednje škole*, magistarski rad, 2013.
3. Velida Džafić-Zaimović, *Značaj vannastavnih aktivnosti u socijalnom razvoju djece starijeg osnovnoškolskog uzrasta*, magistarski rad, 2012.
4. Enisa Šehić, *Afirmiranje učenika u dramskoj i recitatorskoj sekciji*, magistarski rad, 2013.

Članci:

1. Vigor Majić, *Vannastavne aktivnosti su ogledalo škole*, na portalu *Danas*, 2016.
2. Violeta Valjan Vukić, *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika*, na portalu *Hrčak.Srce*, 2016.

Priručnik:

1. Grupa autora, *Vodič kroz vannastavne aktivnosti*, Centar za obrazovne inicijative Step by Step, Sarajevo, 2016.

SADRŽAJ

UVOD-----	2
TEORIJSKE OSNOVE-----	3
- POJAM VANNASTAVNEIH AKTIVNOSTI-----	4
- SADRŽAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI-----	4
- ZADACI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI-----	5
- VANNASTAVNE AKTIVNOSTI USMJERENE NA INTERESOVANJA UČENIKA-----	7
- PRIPREMANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI UČENIKA-----	8
- ORGANIZACIJA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI-----	9
- METODE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI-----	10
- VREDNOVANJE EFEKATA VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI-----	11
- VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U SLUŽBI REDOVNOG NASTAVNOG PROCESA-----	11
- POTREBE TALENTOVANIH UČENIKA U VANNASTAVNOJ AKTIVNOSTI -----	11
- FUNKCIJA NASTAVNIKA U VANNASTAVNOJ AKTIVNOSTI-----	12
METODOLOŠKI DIO-----	13
- ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA -----	14
- PREDMET ISTRAŽIVANJA-----	14
- CILJ ISTRAŽIVANJA-----	15
- ZADACI ISTAŽIVANJA-----	15
- INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA-----	15
- UZORAK ISPITANIKA-----	15
ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA-----	16
- VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U OŠ „DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ“ SARAJEVO-----	17
- PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA ZA NASTAVNIKE-----	17
- VANNASTAVNE AKTIVNOSTI U OŠ„MUSA ĆAZIM ĆATIĆ“ SARAJEVO-----	24
- PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA ZA NASTAVNIKE-----	24

- PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA UČENIKA OŠ „DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ“ SARAJEVO-----	31
- PREGLED ANKETNIH PITANJA I ODGOVORA UČENIKA OŠ „MUSA ĆAZIM ĆATIĆ“ SARAJEVO-----	37
- PREGLEDA ODGOVORA NASTAVNIKA-----	43
- PREGLED ODGOVORA UČENIKA-----	45
- ZAKLJUČAK-----	47
- LITERATURA -----	49
- SADRŽAJ-----	51